

**PROSJEKTARBEID I
FØRSKOLEPEDAGOGIKK**

MASTERSTUDIET

Randi Kringstad Skomsvoll

DMMH januar 2010

BARN OG ROM

Hvordan tar barn i bruk rom i barnehagen?

"Sier rommet "hopp", så hopper barna"

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	3
1.1	Tema og bakgrunn.....	3
1.2	Problemstilling.....	3
1.3	Oppgavens oppbygning.....	4
2	Presentasjon av teoretiske perspektiv.....	6
2.1	Innledning.....	6
2.2	Barnet som leker og lærer i rommet.....	6
2.3	Barnehagens rom.....	8
2.4	Rommet som ”den tredje pedagog”.....	9
3	Kvalitativ metode.....	11
3.1	Feltstudium og observasjoner i rommet.....	11
4	Drøfting av observasjoner i lys av teori.....	13
4.1	Presentasjon og drøfting av observasjoner.....	13
5	Oppsummerende kommentarer.....	20
6	Referanseliste.....	22

1 Innledning

1.1 Tema og bakgrunn

Jeg har som førskolelærer gjennom mange år observert barn i barnehagen, deriblant hvordan de tar i bruk rommene i barnehagen til lek og andre aktiviteter som synes å gi dem mening.

I observasjoner og i nært arbeid sammen med barn i barnehagen har jeg lagt merke til at noen rom synes å være mer populære enn andre rom: noen rom blir til stadighet foretrukket av mang barn dag etter dag, og andre rom brukes av mindre grupper av barn. Videre har jeg observert at enkelte rom brukes til noe helt annet enn det de er innredet til/tenkt brukt til. Min nysgjerrighet for disse fenomenene ble spesielt vekket da jeg for noen år siden fikk være med på å starte opp en barnehage med en litt annerledes rominndeling enn i tradisjonelle avdelingsbarnehager. I den nye barnehagen ble rom betegnet som baser. På bakgrunn av dette ville jeg undersøke hvordan barn tar i bruk slike rom? Og om mulig hva barna selv sier om bruk av rommene?

Jeg velger å avgrense oppgaven til å gjelde barn og rom i barnehagen fordi dette er en tidsavgrenset prosjektoppgave. Tidsbegrensningen begrunner derfor valget jeg gjør når jeg viser til tre av mine observasjoner av barn i rommet. Med en avgrensning til disse tre observasjoner, vil jeg derfor forsøke å drøfte funn og resultat på en så nyansert måte som mulig, da jeg vil prøve å unngå en generell vinkling av temaet.

Jeg ønsker i oppgaven å reflektere omkring nyere tenkning om fenomenet barn og rom og rommet som en ekstra pedagog. Et mulig mål med oppgaven er å øke bevisstheten om rommets betydning for barns lek og læring, og om mulig øke forståelsen av hvordan barn kan ta i bruk rommet.

Jeg er oppmerksom på at det er mange flere fenomen og problem knyttet til forskning og tenkning om barn og rom som jeg ikke har mulighet til å utdype i min oppgave her.

1.2 Problemstilling

I de senere år har det vært et økt fokus blant barnehageeiere og ansatte i barnehagene om temaet barn og rom. Dette kan muligens sees i lys av politikernes gjennomføring av full barnehagedekning, som førte til en betydelig utbygging innen barnehagesektoren i de

fleste kommunene. Omtrent samtidig ble det satt fokus på barns medvirkning i barnehagen med innføringen av Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2006). Den viser til barnehagelovens § 3 og FN's barnekonvensjon som vektlegger at barn har rett til å uttrykke seg og få innflytelse på sitt liv i barnehagen.

På bakgrunn av mine erfaringer som førskolelærer i over 25 år, og mine feltstudier, ønsker jeg å vise hvordan barn kan ta i bruk rom i barnehagen. Jeg har blant annet observert hva som kan skje med barn og lek når innredning og utforming av rom endres. Med bakgrunn i dette, vil problemstillingen i denne prosjektoppgaven bli som følger:
Hvordan tar barn i bruk rom i barnehagen?

Gjennom å formidle erfaringer og observasjoner knyttet til teori om emnet, ønsker jeg om mulig, å kunne bidra med tenkning som kan føre til et nytt syn på rommet betydning for barn. Med den økte utbyggingen av barnehager står enkelte barnehage- eiere i et spennende utviklingsarbeid som krever mye refleksjon og økt bevisstgjøring, ikke bare blant personalet, men også blant studenter og lærere i førskolelærerutdanningen. Det er et håp at denne prosjektoppgaven kan brukes i et slikt refleksjonsarbeid, da jeg tror at norske barnehager står ovenfor et stort endringsarbeid om hvor veien går videre i den pedagogiske tenkningen om barn og rom.

1.3 Oppgavens oppbygning

I denne prosjektoppgaven velger jeg i teoridelen å vise til noen av perspektivene og noe av diskusjonen i *Det lekende, lærende barnet i en utviklingspedagogisk teori* (Samuelsson og Carlsson 2009) og *Barn og Rom* (Thorbergsen 2007).

Som en følge av rammeplanens tydeliggjøring av barns rett til medvirkning, er det også et økt fokus på refleksjon blant personal om barns kompetanse sett i lys av medvirkning. Dette er også et perspektiv jeg vil prøve å belyse i oppgaven gjennom mine observasjoner og tolkning av disse i lys av overnevnte teori.

I tillegg vil jeg prøve å beskrive og definere noen perspektiv fra litteratur om ”rommet som den tredje pedagog”. Dette begrepet kan sees i sammenheng og forstås å ha blitt

utledet fra tenkning om rommets betydning for lek, eksperimentering og forskning blant barn, i de kommunale barnehagene i Reggio Emilia i Nord- Italia.

I metodekapittelet vil jeg redegjøre for min kvalitative metode som utgjorde et feltstudium. Jeg ønsket å observere miljøet barna var i (ny barnehage), og hvordan de tok i bruk sitt nye miljø. Observasjonene omfatter både observasjoner av barn i rom og loggbøker. I loggbøkene skrev jeg fortløpende ned observasjoner, tanker og refleksjoner over det jeg observerte. Dette som et forsøk på å få et mest mulig helhetlig bilde av hvordan barna tok i bruk rommene.

Oppgaven vil være deskriptiv, der jeg vil forsøke å beskrive hvordan barn tar i bruk rommet, deriblant tolke mine funn og diskutere resultatene i lys av litteratur om barn og rom. Den aktuelle barnehagen og barna i observasjonene er selvsagt anonymisert.

I drøftingskapittelet vil jeg se mine funn og erfaringer i lys av relevant litteratur, og om mulig vise til ny kunnskap og erfaring om barn og rom.

Avslutningsvis i oppgaven vil jeg prøve å sammenfatte mine funn med litteraturen jeg bruker, og om mulig fremme noen nye tanker som et bidrag til videre refleksjon over barn og rom, og rommet som den tredje pedagog.

2 Presentasjon av teoretiske perspektiver

2.1 Innledning

Jeg ønsker i dette kapitlet å vise til etablerte og relevante perspektiver om barn og rom for deretter å kunne se mine observasjoner og funn i lys av denne teori i drøftingskapitlet. Jeg ønsker med denne oppgaven å se (om det finnes spesielle kjennetegn for) hvordan barn tar i bruk rom, samt årsaker til hvorfor barna valgte akkurat dette rommet. Hvis det er mulig ønsker jeg å forsøke å legge eventuelle kjennetegn til grunn for mine tolkninger av egne observasjoner i feltstudiet. På grunn av de gitte rammene til oppgaven, har jeg gjort et utvalg fra den etablerte litteraturen. Jeg tar i utgangspunktet teori fra boka *Det lekende lærende barnet i en utviklingspedagogisk teori* (Samuelsson og Carlsson 2009) og boka *Barnehagens rom* (Thorbergesen 2007). I tillegg vil jeg forsøke å gjøre rede for noe av tenkningen i utsagnet ”rommet som den tredje pedagog”. Dette siste er hentet fra pedagogisk filosofi fra de kommunale barnehagene i Reggio Emilia i Italia. I de senere år er denne filosofien blitt mer og mer vektlagt i de kommunale barnehagene i Trondheim. Ettersom mine observasjoner er fra en ny kommunal barnehage i samme kommune, synes det nærliggende å redegjøre kort for denne filosofien som blant annet setter søkelys på rommets betydning for hvordan barn tar det i bruk.

Litteraturen jeg velger å bygge teoridelen på, synes å vektlegge en sosiokulturell barndomsforståelse. Det forstår jeg slik at helt fra barnet blir født, inngår det i sosiale sammenhenger, hvor språk og kultur spiller sentrale roller (Bø og Helle 2008).

2.2 Barnet som leker og lærer i rommet

Samuelsson og Carlsson (2009) skriver at det er i samspill med omverdenen og i interaksjon med andre at aktivitet oppstår. I en barnehage er barna stort sett i samspill med hverandre hele dagen, inne og ute, med mindre de selv velger å trekke seg tilbake for å være alene. I lek og ulike aktiviteter i de ulike rom, lærer barna å forholde seg til hverandre. Viktig sosialisering og læring foregår i dette samspillet. Barna lærer blant annet å bruke språket aktivt, også kroppsspråket.

I lek og samspill lærer de betydningen av å ”lese” hverandres kroppsspråk. Det kan være for eksempel mimikk, øyebevegelser eller hånd – fot- bevegelser som har bestemte

meninger og som det er viktig for barn å tolke og forstå. For barn i lek er det av stor betydning å kunne forstå reglene for å kunne delta som en likeverdig lek-partner. En av barnehagens viktige oppgaver er å legge til rette for allsidig og utviklende lek, inne og ute. Å ha og innrede rom som stimulerer til ulike aktiviteter og mye bruk, bør derfor være et aktuelt fokusområde for alle ansatte i barnehagen. I denne sammenheng synes det viktig å prøve å ta utgangspunkt i barnets perspektiv. Spørsmål som blir interessante er blant annet hvor ønsker barn å være, hvilke rom inne og ute er populære, og hvorfor er de mer populære enn andre? Og videre: er rommet innrettet slik at barnet oppnår det som det ønsker i en gitt lek eller aktivitet? Er rommets funksjoner gode nok? Ved å observere barn i lek i de ulike rom, kan barnets opplevelsesverden fanges opp og blir sentral for å belyse slike spørsmål (Samuelsson og Carlsson 2009).

Nyere forskning viser til at barn utvikler klare oppfattelser av *hva* de kan bestemme og *når* (Samuelsson og Carlsson 2009). Sett i lys av oppgavens tema, om å belyse hvordan barn tar i bruk rom til lek og eksperimentering, synes viktig at voksne i barnehagen utvikler en varhet og en stor kompetanse på barns behov for å ta i bruk et rom etter sine behov i øyeblikket. Som en følge av dette må personalet øve seg på observasjon av barn i lek i de ulike rom inne og ute, men også øve seg på å innta en lyttende holdning til hva barn sier, ønsker og egentlig har behov for.

Samuelsson og Carlsson (2009) skriver at barn må få lov til å ta kontroll over sine egne prosjekter og læringsprosesser, da leken er en viktig del av barns liv og hva som skaper mening for barna. Barn må tilbys et mangfold av læringsarenaer. Sett i lys av dette kan det her synes som at rommet en viktig faktor for hvordan leken kan utvikles videre, og at rommet har betydning for hva som lekes og hvorfor det lekes akkurat i dette rommet.

2.3 Barnehagens rom

Rammeplan for barnehager (2006) sier noe om at barnehagen skal tilby barn allsidig aktivitets- og kulturtilbud, og ha en estetisk dimensjon. Valg av bord, stoler, reoler, lekeutstyr og annet inventar får derfor selvsagt stor betydning for hvordan barn tar i bruk rom og det kan si noe om barnehagens pedagogiske syn på barn, lek og læring.

Rammeplanen tar videre utgangspunkt i et helhetssyn på barnet som beskrives ut fra en tenkning om at barns utvikling ses som et dynamisk og tett sammenvevd samspill mellom deres fysiske og mentale forutsetninger og miljøet de vokser opp i.

Med rammeplanens tanker om det kompetente barnet ut fra sine forutsetninger, har jeg valgt å se hva ulike teorier sier om barn og rom og hvordan barn tar i bruk rom. De aller fleste kommuner har i løpet av perioden 2005- 2010 oppnådd full barnehagedekning. Det innebærer at så vel null- åringene som fem- åringene tilbringer det meste av sin våkne tid i en institusjon. Diskusjonen om hva barnehagen som institusjon skal tilby barna er stadig aktuell. Det er av stor betydning at pedagoger og alle ansatte i barnehagene reflekterer jevnlig over hvilket miljø barna tilbys. Utforminger av det romlige miljøet i barnehagene har som oftest faglige begrunnelser.

I rapporten *Barn og rom Refleksjon over barns opplevelse av rom* (2007), viser forskerne til funn om hva som kan synes å være suksessfaktorer i forhold til god utnyttelse av rommene: her nevnes blant annet god organisering av voksne i rommene. I prinsippet ble det her vektlagt at ei gruppe barn og voksne var i ute- rommet og ei gruppe i innerrommet til enhver tid, faste turdager ut fra barnehagen, og at de voksne lyttet til barnas ønsker og behov for lek og aktiviteter. Videre observerte forskerne at rom med flere parallelle aktiviteter ble registrert som suksessfaktorer både av småbarns- og storbarns basene. De registrerte dessuten at et vellykket samspill mellom rommene utløste en "flyt" av barn mellom rommene.

Thorbergsen (2007) drøfter i sin bok at rom vi liker er visuelt behagelige å være i, og at rom med høy kompleksitet, høy helhet og romlighet gir energi. Hun viser videre til en doktoravhandling av den svenske psykologen Thorbjørn Laike som beskriver hvilken betydning det fysiske miljøet kan ha på barns atferd og velvære:

"et helhetlig og harmonisk innredet rom gir mer energi og fører til bedre ro og konsentrasjon (2007:22).

2.4 Rommet som den ”tredje pedagog”

I de kommunale barnehagene i Trondheim har det i de senere år vært et økende fokus på barn og rom, rommet som den tredje pedagog og filosofi fra de kommunale barnehagene Reggio Emilia i Italia. Denne refleksjonen kan føre til en større bevissthet om hva rom ”sier” eller kommuniserer til barna, og hva rom kan tilby barn. Rommet kan kanskje forteller noe om det spesielle i rommet, eller hva vi kan gjøre der.

Her vil jeg i korte drag prøve å fokusere på noe av filosofien og tenkningen fra Reggio Emilia om barn og rom, og hvordan barn kan ta i bruk rommet.

Spørsmål som hva vi vil miljøet på avdelingen skal stå for, med tanke på å stimulere til lek og forskning, er sentral (Kennedy 2000). Hun beskriver at å bygge et pedagogisk miljø bør ta utgangspunkt i at barna skal være selvstendige og forskende. Videre tenker hun at et slikt miljø ser på barna som rike og kompetente. Tenkningen er at rommet og miljøet skal stimulere til aktive, selvstendige og forskende barn som stiller hypoteser og får mulighet til selv å prøve ut disse gjennom å ta i bruk rommet på en aktiv måte.

Litteratur og dokumentasjon fra barnehagene i Reggio Emilia viser rom som er lyse og åpne, rom som er transparente. De har en utstrakt bruk av speil, lys og en mengde tekniske hjelpemidler som barn har tilgang til. Rom taler sitt tydelige språk, med innretninger som forteller barna hva de kan gjøre. Barns nysgjerrighet og refleksjon står i fokus. Pedagogene i Reggio Emilia mener at alle barn er født med enorme ressurser (Jonstøij og Tolgraven 2003). Videre skriver de at ingenting er tilfeldig utformet. Barnehagene og rommene skal gi mulighet for innsyn, åpenhet, synliggjøring, gjennomsiktighet og mulighet til å være en del av det hele.

Denne tenkningen, som pedagogene presiserer er en pedagogisk filosofi, kan gi oss et nytt syn på barnet som kompetent langt mer enn vi før tenkte om barn. Barn benytter gjerne rommet når de har tilgang til materiale de ønsker å benytte. Da betyr det selvsagt mye at utstyr og material er synlig og i barnas høyde slik at de ikke blir avhengige av en voksen for å sette i gang en aktivitet. På den andre side har jeg også mange ganger observert at barn gjerne vil benytte rom som faktisk ikke har noe utstyr i det hele tatt. Sett i lys av slike observasjoner kan et ”tomt” rom tale et språk til barna om lek, utforskning og aktivitet.

Å se og støtte det kompetente barnet krever refleksjon over eget syn på barn og egen praksis. Det bør ikke forstås slik at barn blir overlatt til seg selv i alle valg og avgjørelser, men at den voksne lytter, er tilstede i barnas lek og hverdagsaktiviteter. Å lytte til hva barna er opptatt av bør føre til at pedagoger og andre ansatte, tar ansvar for å legge til rette for at barn får prøve ut sine tanker. Her kan da refleksjonene om hva rommet kommuniserer til barna blir diskutert. Jonstøij og Tolgraven (2003) skriver i denne sammenheng at dette kan komme til uttrykk ved at barna får mange valgmuligheter. Dette kan nok for mange ansatte i barnehagen være utfordrende da det i perioder med masse aktivitet kan være virke svært kaotisk og rotete.

I barnehagene i Reggio Emilia er alle ansatte, foreldre, barna og politikere delaktige i oppbygging og utforming av barnehagene. Dette er en stadig pågående og utviklende prosess. Barns stemmer blir vektlagt og respektert når rommene innredes og hvordan rom kan brukes. Barn er med i refleksjon over hvorfor rom og utstyr er som de er, og hva rom kan bli til.

På denne måten dannes kunnskap om barnet i samspill med de voksne og miljøet (Jonstøij og Tolgraven 2003).

3 Kvalitativ metode

3.1 Feltstudium og observasjoner i rommet

I denne oppgaven har jeg valgt et feltstudium. Et feltstudium kan defineres som observasjonsstudier på stedet der hvor man ønsker ny kunnskap om noe (Bø og Helle 2008).

Et av mine mål med å gjøre observasjoner var å se og skape en forståelse av hvordan barn tar i bruk rom. Da jeg observerte var det viktig for meg å ikke påvirke situasjonen barna og de andre voksne var i. Helt konkret betydde det at jeg ikke deltok i samtaler eller aktiviteter med barna da jeg observerte.

Noen av observasjonene kan karakteriseres som ustrukturelle. Jeg vil i den sammenheng vise til mine logg- notater som jeg i oppgaven bruker som tilleggsinformasjon.

Dalland (2002) beskriver en ustrukturert tilnærming som svært nyttig erfaring for å gjøre seg kjent i et nytt miljø og at en slik uformell tilnærming betyr at vi ikke på forhånd har bestemt oss for hva vi skal se etter.

Videre skriver Dallan (2002) at i en kvalitativ metode er tilnærmingen rettet mot opplevelse og samspill mellom mennesker, og vi vil gjerne vite grunnen til at mennesker handler som de gjør.

Observasjonene mine ble gjennomført for omtrent fire år siden. Å bruke innsamlet data fra noen år tilbake, tror jeg kan føre til at jeg har en mer objektiv avstand til det jeg faktisk observerte den gangen.

Parallelt med observasjonene gjorde jeg fortløpende notater i en loggbok som jeg vil referere til. Personalet ble oppmuntret til å alltid gå med ei notatbok i lomma. Gjennom slike notater fikk personalet mange gode observasjoner om barn og hva de tenkte eller sa om rommene, og ikke minst hvor barna var, hvilke rom de brukte og lengden eller interessen for å leke i nettopp det rommet de benyttet.

I min beskrivelse og tolkning av observasjonene i etterkant ser jeg at de gir ny mening og mye viktig informasjon om temaet barn og rom. Denne fremgangsmåten understøttes også hos Seland (2009) der hun beskriver feltstudier over tid som "*detaljrike*

beskrivelser av hendelser og praksiser” (2009:99). Slik kan det synes som at et feltstudium kan gi en stor bredde av informasjon.

Observasjonene kan også brukes til å reflektere noe over den voksnes rolle og holdninger til barn og deres bruk av rom, men dette kan jeg ikke gi stort rom i denne oppgaven.

På grunn av oppgavens begrensning velger jeg å ta utdrag fra tre av mine observasjoner. Jeg vurderer det slik at observasjonene har sin styrke i at de har foregått i starten ved utviklingen av muligens en ny tradisjon i tenkningen om barn og rom. Men dette kan også være en svakhet, da det er stadig pågående diskusjoner om dette fenomenet?

Jeg valgte å observere barn i rommene i den nye barnehagen med denne bakgrunn:

Den nye barnehagen skulle tas i bruk sent om våren. Rommene i den nye barnehagen ble delvis møblert med nye møbler og utstyr, og delvis møblert med utstyr fra barnehager som skulle legges ned. Personal og barn fra to eksisterende barnehager skulle flytte inn i det nye bygget samtidig som det ble ferdigstillet. Med andre ord var det to eksisterende barnegrupper i alderen tre til fem år, til sammen 38 barn, som skulle starte opp i det nye bygget. Barnehagen besto i tillegg av to helt nye barnegrupper for 28 små barn med nytt personal. Et delvis nytt personal skulle derfor tilpasse seg det nye bygget, nye rom og ny tenkning om hvordan rom er, og hvordan de kan brukes.

Det ble mye prøving og feiling de første månedene etter opptart, også utover høsten da ei ny barnegruppe startet. Personalet strevde stadig med å få møbler og leker til å fungere etter sine tenkte funksjoner og intensjoner for å stimulere til kreativ lek og samvær. Etter noen måneder med mye ”uro”, rastløse barn og mange konflikter mellom barna, ble det til slutt bestemt å ta barna med på råd og eventuelt møblere rommene på nytt igjen. Vi tok barna med på en vandring i de ulike rom og stilte oss selv og barna spørsmål som hva kan gjøres i dette rommet. Hva vil barna? Har barna egne tanker om hvordan rom skal se ut eller være? Videre ble det bestemt at for å komme i gang med en forhåpentligvis ny og mer funksjonell innredning av rommene, skulle to voksne møblere to bestemte rom sammen med ei gruppe barn. Personalet begrenset denne gruppa til å bestå av fire, fem barn. Barna meldte seg frivillig til å delta. Rommene som ble valgt til å ommøbleres, ble prioritert ut fra personalets observasjoner og tenkning om hva barna ønsket å starte opp med når de kom om morgenen. Også rommenes opprinnelige funksjon la føringer for utvelgelsen. Begge rom lå i umiddelbar nærhet av garderobe og

kjøkken der barna kom inn om morgenen. Tenkningen som lå til grunn for disse valgene var at det barna kom inn til om morgenen, stimulerte til oppstart av lek og samspill med andre barn. Rom og utstyr skulle gi barna noen assosiasjoner og kanskje ønsker om hva de ville delta i når de startet dagen i barnehagen.

4 Drøfting av observasjoner i lys av teori

4.1 Presentasjon og drøfting av observasjoner

I forbindelse med den store utbyggingen innen barnehagesektoren med tanke på full barnehagedekning, er det en stadig pågående diskusjon om hvordan den moderne barnehagen bør se ut og hva rommene skal tilby barn i dag. Barnehagene er i større grad enn tidligere blitt et ”offentlig” rom, en institusjon, hvor barn tilbringer sine første leveår. Hva gjør dette med barn i lek og samspill med andre? Dette er et viktig spørsmål som personalet i barnehagene bør reflektere over. Jeg begrenser min drøfting til å prøve og sette fokus på hvordan barn tar i bruk rom, og om mulig hvordan dette kan sees i sammenheng med de nasjonale føringene i rammeplanen for barnehagens innhold som sier noe om barns medvirkning, kompetanse og barneperspektiv (Rammeplan 2006). Videre vil jeg som før nevnt, drøfte observasjonene mine i lys av perspektivene til Samulesson og Carlsson (2009), og Thorbergsen (2007).

Alle observasjonene ble fortløpende skrevet ned i min loggbok. Rett etter observasjonene skrev jeg ned egne refleksjoner og startet allerede da analysearbeidet. Refleksjonene/ analysene mine fra den gangen legges også til grunn når jeg presenterer mine funn.

Jeg vil i oppgaven prøve å fokusere på innhold og mening i observasjonene. Et rom kan fungere godt i noen aktiviteter og ikke så godt i andre. Det samme kan sies om at noen rom fungerer godt for noen barn, men faktisk overhodet ikke godt for andre.

Barn og voksne er anonymisert med andre navn enn i virkeligheten, og barna får nye navn i hver observasjon. Jeg velger å gjøre dette for å gjøre anonymiseringen enda sterkere. Dette understøttes også hos Seland (2009).

Observasjon 1, 23.01.06:

Samtale mellom en gruppe barn og en voksen i det ene baserommet:

Den voksne (en assistent): "Hva kan dere ha lyst til å gjøre i dette rommet når dere vil leke eller være her?"

Ola, 4 år: "lek!"

Voksen: "Ja, men hva vil du leke med?"

Ola: "Dyran og togbanen og bilan"

Jørgen, 4 år: "Æ vil kjør med bilan og bygg med klossan"

Sissel, 5 år: "Æ like å leik med dyran og sitt å læs"

Per 5 år: Æ vil bygg hær"

Den voksne: "skal vi start å møbler om da, sånn at dere får leik sånn som dokker si?"

Alle barna: "Ja!"

Jeg velger å ta utgangspunkt i en av de første observasjonene jeg gjorde i forbindelse med personalets ønske om å gi rommene en bedre inspirasjon for barna til lek og læring. Fire barn i alderen fire og fem år ville gjerne delta i det de kalte "om- møblering" og "rydding", og de hadde som observasjonen viser, tydelige tanker om hva de kunne gjøre i akkurat dette rommet. Den voksne betonte riktig nok hva de *kunne* gjøre i dette rommet. Barna pekte da på hvilke leker som allerede var i dette rommet. Det kan synes som at de svarte ut fra det de selv så var der av leker og utstyr, men også kunne det tenkes at de la for grunn sine tidligere erfaring fra leken på nettopp dette rommet. (Ved en senere anledning hadde jeg nok valgt å tømme rommet for leker /utstyr før en slik samtale).

Videre notater i logg- boka viser at jeg skrev ned at personalet hadde tanker om at ved å om- møblerer rommet, skulle rommet og leker/utstyr føre til bedre konsentrasjon og ro i leken.

Samtidig som den voksne hadde samtale med barna om hva de kunne gjøre i rommet, tok en annen ansatt bilder av barna, den voksne og det de gjorde denne dagen. Bildene ble etter utskrift hengt på veggene rett over de ulike lekene, eller der den spesielle aktiviteten skulle kunne foregå. Dette førte til at alle barn orienterte seg i rommet ved både å se lekene/ utstyret men også ved å orientere seg etter bildene på veggen. Slik kan man si at rommet med leker og utstyr talte sitt tydelige språk om hva som kunne gjøres der.

Allerede neste dag har jeg notert i loggboka at dette er *"en rå- inspirerende dag hvor barna bare er der i utforskning og lek"* (Logg fra 24.01.06).

Bilder fra de "nye" rommene viser at enkle midler som markeringstape på gulvet som gir assosiasjoner til bilbane eller veier, flytting av møbler og sortering av leker, førte til en mer konsentrert lek og utforskning av hva lekene kan brukes til. Videre kommenterer personalet at det er færre konflikter blant barna etter den nye utformingen av rommet. Kanskje dette kan tyde på at når barn har flere handlingsmuligheter, skapes det flere positive møteplasser mellom barn? Eller som Samuelsson og Carlsson skriver (2009) at barn må få mange ulike læringsarenaer og få lov til å ta kontroll over egne prosjekter. Sett i lys av dette kan det synes som at den nye utformingen av rommet ga barna en ny mening eller dimensjon i deres lek der.

Observasjon 2, 30.01.06:

Barna som hadde deltatt i ommøblering og innredning av rommene, fikk ansvar for å introdusere bruken av rommene til grupper av barn og voksne:

De fortalte til hverandre hva som kunne gjøres i rommene:

Arve, 5 år: "Og hær kan du sitt å læs og tænk"

Ludvik, 5 år til en voksen: "her kan vi eksperimenter"

En voksen (assistent) til en annen: "Å, så det e det hær som e rom - i - rommet?"

En voksen (assistent) til den andre: "ser du kor dæm (barna) leike i ro no, - læng!"

De fire barna som hadde vært delaktig i ommøblerings -prosessen tok selv initiativ til å fortelle andre barn og voksne hva som kunne gjøres i de enkelte rom. Dette kom best til uttrykk da Arve sa at "hær kan du sitt å læs og tænk". Han viser da til noen runde puffer i rommet som står rundt en rund matte. Denne lese- sirkelen ble på en måte et rom i dette rommet. Det ble selvsagt også bygget med disse puffene, men barna satte de tilbake etter en slik byggeaktivitet.

I etterkant reflekterte de voksne over at det syntes som at barna med å ta del slik, fikk et spesielt forhold til nettopp det rommet og de lekene som var i dette rommet. Dette kom til uttrykk på ulike måter: Det var blant annet ikke mye motstand mot å rydde rommene før en annen aktivitet, eller når lekene skulle sorteres. Personalet observerte også at de eldre barna lærte de yngre hva de kunne gjøre i rommet eller viste hvordan lekene skulle sorteres etter farge eller type leker. Slik kan observasjonene tyde på at når barna er

delaktige i å innrede et rom, får rommets funksjon muligens en større betydning for barns lek og aktivitet. Dette kan blant annet sees i lys av barns medvirkning .

Det underbygges også med personalets refleksjoner over observasjonene de gjorde seg om en større ro og konsentrasjon i lek på disse rommene.

Jeg skriver videre i logg boka denne uka 30.01- 03.02.06 (et utdrag):

” Vi observerte følgende denne uka:

- barna grupperer seg etter hva de vil gjøre*
- bedre konsentrasjon i konstruksjonsleik i baserommet*
- verkstedet brukes oftere*
- det jobbes intenst/ konsentrert på verkstedet med ulike papir, malingstyper, blyanter og tusjer, klipping/ liming = eksperimentering, iver, glede, ro*
- all springing i korridoren er borte*
- bedre lego- leik: konsentrasjon, eksperimentering*
- de voksne er i ro i rommene, de er mer deltakende, virker gladere”.*

Personalet reflekterer daglig over hva ommøbleringen og det å ha bilder og tekst på veggene over de ulike aktivitetene gjør med personal, med barna og med rommenes funksjon. Som en av de ansatte sa en dag: *” No e det annerledes barnehage”.*

Dette som var ”annerledes” var at barna tok del i lek og aktiviteter med en dypere ro og konsentrasjon enn tidligere. Personalet var forundret over at det ble en så stor endring til en mer utviklende lek med så enkle midler som gulv- tape og ommøblering.

I loggboka oppsummerer jeg det slik 13.02.06:

” Barna eksperimenterer/diskuterer masse mens de leker/konstruerer.

Barna er mye mer konsentrert i leik.

Barna er flinkere til å forlate en aktivitet etter å ha ryddet”.

Dette kan videre understøtte et av perspektivene i boka til Thorbergson der hun beskriver rom vi liker og vi synes er behagelig å være i ,er rom med helhetlig og harmonisk innredning. Slike rom gir energi (2007).

Observasjon 3, 19.01.06:

Trine, 5 år og Pål, 3 år, sitter og tegner på kjøkkenbordene. Jeg står og vasker kopper etter frokosten. Trine går ned fra stolen, går bort til veggen der bildene henger og ser på bildene og sier: ”huske du jernet i går på byggeplassen som så ut som bokstava?” ”og så fikk vi ikke kryp uten hjelm”.

Øivind 4 år: ”æ har sitte i traktor en gang”.

Denne observasjonen velger jeg å ta med som en illustrasjon på hvilken betydning det kan ha for barns bruk av rom, når det ser sine aktiviteter gjennom dokumentasjon. Når bildene henges opp i barnas høyde, kan de selv studerer dem, samtale om dem med hverandre og reflektere over hendelser. De kan muligens gi barna ny erfaring og læring.

Jeg erfarte at å dokumentere barns opplevelse og hendelser, for så å henge dokumentasjon opp på veggen, førte til økt kommunikasjon mellom barna, og at bildene stimulerte til videre lek og utforskning. I forbindelse med denne observasjonen, noterte jeg i loggboka at dette førte til *"en sterk fokusering blant barna på tegning av bokstaver"*. Personalet erfarte da at det var av stor betydning at barna selv kunne finne fram tegnesaker og papir, saks og lim. Slikt material var lett tilgjengelig og stimulerte slik aktivitet akkurat da. Kjøkkenrommet fikk da med sin utforming flere funksjoner for barna til lek, læring og utforskning. Det kan synes som at kjøkkenet med flere "koder" ble tolket og tatt i bruk av barna ut fra deres interesser og ønsker akkurat da. Personalet observerte intens aktivitet, tolket som iver og glød. Og flere ganger noterte jeg i loggboka at personalet reflekterte over en "endret og bedre konsentrasjon" i lekeaktivitetene (loggboka fra 14.02.06).

Barnas egne erfaringer og hendelser ble utvekslet i refleksjon over bildene, men i tillegg orienterte enkelte barn seg ut fra bildene om hva de kunne gjøre i rommet, både de inne og i uterommet.

Barna i observasjonen her kan synes å ha kontroll over sine egne prosjekter og læringsprosesser. Dette er et perspektiv Samulesson og Carlsson også vektlegger i sin bok (2009).

Sier rommet "hopp", så hopper barna, er min erfaring. Et slikt uttrykk kan illustrere at barn, så vel som voksne, kan få tanker om hva som kan lekes og gjøres i et rom når de trer inn i det. Min erfaring er at de aller fleste barn i barnehagen har et tydelig ønske og en bestemt intensjon når de tar i bruk et rom, noe jeg prøver å vise i mine observasjoner.

Jeg har erfart at personalet i barnehagen kan ha de beste intensjoner og tanker om hvordan rommet skal utformes og tenkt bruket. Likevel kan det oppstå store frustrasjoner og spenninger både mellom de voksne, og mellom barna og de voksne når barna inntar rommet på en helt annen måte enn det som det var tenkt til som beskrevet

ovenfor. Et eksempel kan være fra følgende observasjon jeg har loggført: En voksen i samtale med noen barn. De samtaler over hva som kan gjøres og lekes på kjøkkenrommet. Barna har mange ønsker og ser mange muligheter. Etter en lang refleksjon sammen med barna avslutter den voksne slik: *"Og så må vi rydd opp først"*. Jeg skriver videre i loggboka: *"Etter samtalen gikk barna til andre rom hvor de startet å leke"*. Kan det i ettertid tenkes at den voksnes sterke betoning av å rydde, satte en stopper for lek i dette rommet?

Ved å observere hvordan barn tar i bruk rom kan personalet muligens se barns behov og tenkning om hvordan de vil bruke dette rommet. Spørsmål som kan stilles blant personalet kan være hva barna ønsker å oppleve i lek og eksperimentering i dette rommet. Ny kunnskap om, og forståelse av hva som skaper mening for barn, kan belyses gjennom slike observasjoner.

Miljøet og rommene bør ikke være statiske og ferdig utformet etter noe ommøblering. Rom og utformingen bør til en hver tid følge barnas behov og initiativ. For å kunne tilfredsstille barns behov, bør rom og utstyr være fleksibelt. I tillegg bør barns perspektiv om medvirkning og selvbestemmelse vektlegges. Samuelsson og Carlsson (2009) skriver også om betydningen av den senere tids vektlegging av respekt og hensyn en nå har til barn, og at barns perspektiv står sentral. Dette poengteres dessuten også i rammeplanen (2006) som understreker at dette blant annet kan komme til syne gjennom god kommunikasjon mellom personalet og barna.

Med et slikt fokus kan barnehagepersonalet om mulig jobbe aktivt og konkret med Rammeplanens tenkning om barns kompetanse og medvirkning (Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver 2006). Hvordan dette kan praktiseres eller utøves, kan eksemplifiseres fra Observasjon 1, 23.01.06. Barna blir her tatt med inn i dialog og refleksjon over hva rommet kan brukes til. Når et av barna svarer at det kan lek i rommet, blir barnet samtidig utfordret på hva det vil leke med. Det kan forstås som at den voksne har god kjennskap til barnet når det stilles et slikt tilleggsspørsmål. Et usikkert og uttrykt barn hadde kanskje ikke svart så presist som det observeres her. Barnas tanker om hva som kan lekes og gjøres i rommet blir så vektlagt og tatt på alvor når barna får beskjed om å starte ommøbleringen. Det kan kanskje sies at den voksne har tatt barns medvirkning og kompetanse på alvor.

Jeg har i teorikapitlet blant annet beskrevet rommet som ”den tredje pedagog”, noe som kan synes å bli bekreftet i noen av mine andre observasjoner. Muligheten for å se på rommet som en ”tredje pedagog” kan problematiseres i lys av observasjonene og teorien. I sammenheng med å beskrive rommet på denne måten, kan jeg tolke funnene dit hen at når rommet har en tydelig utforming, taler det sitt pedagogiske språk, så handler barn deretter. Samulesson og Carlsson (2009) skriver at aktivitet oppstår i samspill med omverdenen og med andre. I lys av dette kan det synes som at rommet med en tydelig utforming kan bli til en støtte for barns aktiviteter og slik betegnes som en pedagog.

Dette synes å bli bekreftet i observasjonene og i notatene fra loggboka fra Observasjon 2, 30.01.06. Personalet opplever at rommet med dets nye utforming gir barna mer ro og konsentrasjon i lek og ulike aktiviteter og beskriver det slik: ”*ser du kor dæm leike i ro no, læng*”. Det samme kan muligens tolkes ut av observasjon 3, 19.01.06 Da barna så sin opplevelse fra en tur dokumentert gjennom bilder på veggen, førte dette til samtale og aktivitet sammen med andre barn. Barna henviser til bildene på veggene som taler sitt språk om hva som kan gjøres akkurat der.

Også Observasjon 3 kan forstås ut fra et slikt perspektiv. Barna studerer bildene på veggen og reflekterer over tidligere hendelser fra en tur. Dette skaper refleksjon og kommunikasjon mellom barna. Barna reflekterer også over at jernstenger kan minne om bokstaver. Slik kan barn muligens se sin egen vei til læring når de med stort engasjement og iver starter å jobbe med å tegne bokstaver.

Videre tolkning av observasjonene kan muligens vise rommet som en ekstra pedagog når barna selv gjentatte ganger introduserer til andre barn og voksne hva de kan gjøre i dette rommet: ”*Og hær kan du sitt å læs og tænk*”. Barna støtter seg til det de selv hadde vært med på å bestemme.

Men miljøet og utformingen bør ikke være gitt en gang for alle. Barns behov og interesse endres med barns utvikling. Skal barn få mulighet til å følge sine tanker og hypoteser, bør miljøet stadig tilretteslegges for nytt bruk. Observasjon kan da være hovedkilde til ny utforming og refleksjon over disse behov.

Kennedy (2000) hevder i sin bok at hvis tanken er at miljøet skal brukes som en ekstra pedagog, må vi til stadighet diskutere og reflektere høyt sammen over hvordan rommet brukes av barna og om det svarer til det barna trenger av stimulering og behov.

Barna vil ofte bruke rommet på sine egne premisser. De henter inn utstyr og materiell som de vurderer de må ha akkurat nå. Da kan det skje en forflytning av leker og utstyr som for barna er av stor betydning for å få leken til å fungere optimalt.

Thorbergsen (2007) drøfter i sin bok at rom vi liker er visuelt behagelige å være i, og at rom med høy kompleksitet, høy helhet og romlighet gir energi. Dette mener jeg å vise skjedde i observasjonene av rommene som ble ommøblert.

I loggboka prøver jeg å oppsummere hva personalet observerer etter at rommene har en ny utforming. Jeg noterer at det synes som at det er *”bedre konsentrasjon i*

konstruksjonsleik i baserommet, det jobbes intenst/konsentrert på verkstedet, all springing i korridoren er borte, bedre lego- leik: konsentrasjon og eksperimentering”.

I dette loggnotatet kan det synes som at Thorbergsen's teorier blir bekreftet. Rommene med den nye utformingen gir en energi som skaper en dyp konsentrasjon i lek og eksperimentering. Hun hevder dessuten at forberedelsene kan være like viktige som resultatet. Dette synes å komme til uttrykk i mine observasjoner når barns tanker om hva som kan gjøres i rommet blir vektlagt. Barna var svært engasjert og delaktig i den nye utformingen, og ved sin introduksjon av rommet med dens nye utforming brukte barna selv uttrykk som *”og her kan du”*. Dette kan kanskje også tolkes som at det er en mulighet for omforming og ikke en endelig bestemmelse.

5 Oppsummerende kommentarer

Jeg har gjennom mine observasjoner og drøfting av teoretiske perspektiv forsøkt å vise hvordan barn tar i bruk rom. Personalet hadde i utgangspunktet opplevelsen av kaos og konflikter mellom barna i lek og aktiviteter i rommene. Rommene fungerte ikke slik personalet ønsket, lekene ble ikke brukt til å skape mening, og ”kaoset” i rommene ble også observert som ikke godt for de fleste av barna. Ved å ta barna med inn i rommene, få barna til å sette ord på hva de kunne tenke seg å leke og gjøre i det enkelte rom, ble barna på en annen måte enn tidligere ansvarliggjort. Barn var med på å utforme et rom som kan sies å tale et annet språk til barna enn tidligere. Rommet ble formet slik at barna fikk en tydelig tanke om hva de kunne gjøre der. Personalet observerte at barna tok ansvar for leker og utstyr på en annen måte enn tidligere. Dette kan muligens tolkes dit

hen at de opplevde en større tilhørighet og fikk utviklet et salgs eierforhold til rommet og lekene når de selv hadde vært deltakende ommøbleringen av rommet?

I tillegg kan observasjonene tyde på at gjennom å være delaktig i utformingen av rommene fikk barna tilsynelatende et annet forhold til lek og utforskning. Dette førte til økt konsentrasjon i lek, samt eksperimentering og utforskning av leker og utstyr.

Gjennom disse observasjonene og denne prosjektoppgaven har jeg videre prøvd å vise til hvilken betydning det kan medføre at personalet utvikler sine evner til å lytte til barna. Gjennom å lytte kan personalet bli oppmerksom på barns tanker, ønsker og behov. Ut fra slik observasjon kan så personalet sammen med barna forme en barnehage og rom som skaper mening for barna. På den måten kan barns kompetanse og medvirkning bli tatt på alvor. Jeg vil hevde at dette ikke er noe personalet bør gjøre en gang, men at det bør være en stadig pågående prosess mellom barna og personalet. Slik kan barnehagen være med utvikle seg sammen med moderne barn i det ”offentlige rom”.

I denne oppgaven ønsket jeg videre å se etter mulige årsaker til at barn tok i bruk det enkelte rom. Observasjonene kan tyde på at når rommet ble utformet på nytt, ut fra barnas tanker om bruken, ble det et ”populært” rom. Det kan synes som at rommet fikk ny mening for barna. Det ble en mer intens aktivitet der som personalet tolket som ”*bedre konsentrasjon i lek*”. Det samme rommet ga barna mange handlingsmuligheter, og dermed en annen energi enn det personalet ved oppstart hadde erfart.

Videre støtter disse drøftingene perspektivet om at rommet kan ha betydning for hva som lekes der og hvorfor.

Tidlig i oppgaven stilte jeg spørsmålet om det finnes spesielle kjennetegn på hvordan barn tar i bruk rom. Jeg prøvd å vise gjennom mine observasjoner og drøftinger at barna inntar rom med en spesiell iver og glød når de fikk være delaktig i en ommøbleringsprosess. Det kan synes som barna fikk et eget forhold til rommet og lekene, der de hadde vært med å bestemme hva som skulle være der og hva som kunne gjøres der.

Avslutningsvis vil jeg si at dette har for meg vært en svært spennende prosjektoppgave. Å bruke tidligere observasjoner og notater for drøfte dem i lys av ulike perspektiv og teori, har gitt meg mange nye tanker om hvordan barn tar i bruk rommet i barnehagen.

6 Referanseliste

Amundsen, H.M. mfl. (2007) *Barn og rom. Refleksjon over barns opplevelse av rom* SINTEF; Trondheim kommune, DMMH

Bø, I og Helle, L. (2008). *Pedagogisk ordbok*,(2.utg.), Oslo: Universitetsforlaget

Dallan, O. (2002). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (3. utg.) Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Jonstøij, T. og Tollgraven, Å. (2003). *Hundre måter å tenke på. Om Reggio Emilias pedagogiske filosofi* (1.oppl.) N.W.Damm & Søn

Kennedy, B. (2000). *Glassfugler i skyene. Temaarbeid sett fra praktikerens perspektiv* Oslo: Universitetsforlaget

Kunnskapsdepartementet (2006). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*

Thorbergesen, E. (2007) *Barnehagens rom* Oslo: Pedagogisk Forum

Samulesson, I. P. og Carlsson, M.A. Carlsson (2009). *Det lekende lærende barnet i en utviklingspedagogisk teori* Oslo: Universitetsforlaget

Seland, M (2009) *Det moderne barn og den fleksible barnehagen. En etnografisk studie av barnehagens hverdagsliv i lys av nyere diskurser og kommunal virksomhet* Doktoravhandling NTNU